

COVID-19, vakcíny, očkovací pasy a proletářská politika

1) Situace pracující třídy se napříč světem od začátku pandemie covid-19 jen zhoršila. Vlády nejvyspělejších zemí zavedly nouzová opatření zaměřená v první řadě na to, aby se zabránilo nekontrolované erozi kapitalistického společenského vztahu, rozrušení občanské společnosti a především dlouhému ochrnutí společenského výrobního procesu. Opatření, která byla aplikována jako první, učinila stát konečným garantem kapitalistického systému. Svými koordinovanými akcemi stát zajistil solventnost firem, zachování pracovních míst, když si vzal přímo na starost velkou část celkových mezd. Nakonec stát udržuje vlastní dluh aktivací garancí poskytovaných jednotlivými centrálními bankami, což je v mírové době bezprecedentní. Na základě rostoucí dostupnosti vakcín v ústředních státech kapitálu, která umožňuje ve více či méně krátkodobém horizontu dosažení dostatečné kolektivní imunity, pak tyto státy od léta roku 2020 postupně organizovaly opuštění této přechodné fáze. Zahájily, nikoli bez konfliktů, velkou restrukturalizaci ekonomických a společenských formací. Úvodní období „zdraví především“ uvolnilo cestu současné fázi „ekonomika především“, za cenu významného počtu dodatečných nákaz a úmrtí. Proces restrukturalizace se rozloží do několika let a jeho cílem je obnovit zvětšenou kapitálovou akumulaci podpořenou veřejným dluhem, který je „krytý“ jeho masivními odkupy příslušnými centrálními bankami. Proletariát v nervových centrech globálního kapitalismu mlčí a jeho vzácné defenzivní boje jsou velmi slabé. Mimo to se daří agitacím, otrěsům a mezitřídním rebeliím pod štítem reakce a s požadavky plebiscitární demokracie, v jistém smyslu srovnatelným se Žlutými vestami.¹

2) V zemích druhého a třetího okruhu kapitalistického výrobního způsobu, v takzvaných rozvíjejících se zemích a především v chudých zemích extrémní periferie, k takovým opatřením

sáhly dotyčné státy z důvodu nedostatku prostředků jen stěží. Velkou část z nich drží nad vodou mezinárodní instituce světového kapitalistického řádu (v podstatě MMF a Světová banka) prostřednictvím nevratných půjček, které šetrně poskytují. V mnoha zemích měla pandemie hluboké dopady a vyprodukovala rostoucí a dlouhotrvající sociální a politickou nestabilitu. Je to nestabilita, která v zemích oné kategorie předcházela zdravotní krizi a byla jí poté živena. Příklady existuje mnoho, od Kolumbie k Libanonu, od Alžírsko k Iránu, Tuniska ke Kubě, od Thajska k Barmě, abychom zmínili jen několik. Tamní politicky zmatená hnutí jsou viditelným vyjádřením akcelerované třídní polarizace v kontextu, kde proletariát nezavádí svou hegemonii, protože je sám v defenzivě, a proto se mu nedaří bojovat za vlastní zájmy v rámci politického třídního boje. Tato hnutí spojují revolty proti zhoršování životních a pracovních podmínek nejchudších s revoltami proti politikám svých států tváří tvář přívalu pandemie.

3) Právě v tomto kontextu, který jsme stručně shrnuli, se odehrává debata o očkování a metodách zdravotního dohledu, které státy zavádějí. Zatímco v zemích na periferii kapitalismu vidáme požadavek na přístup k očkování, jako například v Tunisku nebo na Kubě, v silnějších kapitalistických zemích některé sektory populace, s různorodými zájmy a třídními pozicemi, dávají najevo odmítání očkování anebo očkovacích pasů. Argumenty, jimiž se odmítání očkování prosazuje, mají jedno společné: zpochybňování nikoli kapitalistické aplikace vědy, ale vědy samotné. Experimentální metoda, hledání co nejbližšího ověřitelného přiblížení se realitě, kontrolované zahrnutí rizik spojených s oním úsilím, to vše se rovnou a rázem zavrhuje. Někde se namítá, že vakcíny jsou stále v experimentální fázi (jenže které nejsou?). Někdy se haleká o velké genetické manipulaci prováděné „Big Pharma“, někdy se prostě tvrdí, že virus je „rýmou“ vysoké intenzity. Pro odpověď těmto představám nám stačí povědomí o tom, že od začátku očkování v kapitalisticky nejrozvinutějších zemích zahrnovaly téměř všechny hospitalizace kvůli covid-19

¹ Viz „Hnutí Žlutých vest: první pokus o mobilizaci 'lidu' za silný stát proti pracující třídě“ (prosinec 2018); https://protikapitalu.org/download/GILETS%20JAUNES_cz_fin_al.pdf

neočkované lidi.² Absence jakékoli kritické materialistické analýzy pandemie a jejích dopadů na akumulaci jistě nepomůže tomu, abychom pochopili, že pro zvěčnění současných společenských vztahů kapitalismus do jistého bodu (který je definovaný potřebami akumulace) potřebuje početnou, aktivní a dostatečně zdravou pracovní sílu.

4) Částečně (a pouze částečně) odlišně jsou zdůvodňovány zdravotní certifikáty a jejich použití státem a kapitálem. V březnu roku 2020 jsme napsali: „*Od nynějška souvisí management občanské společnosti stále více na výjimečném stavu, na použití šoků všech druhů (finančních, geopolitických, zdravotních, demografických atd.), aby se posílilo sevření a „vertikalizace“ státu. Je to proto politický management par excellence a vede k obecné militarizaci založené na strachu a na obsesivním požadavku na ochranu, které se dožadují občanské společnosti, jejichž svazek se státní politikou je stále méně a méně konfliktní.*“³ A rovněž: „*Pracující jsou (...) vydáni napospas etatistické a nacionalistické propagandě (...) jsou terčem volání po silném státu, ochránci všech tříd. Zavádění a udržování mechanismu kontroly a militarizace území a práce, zděděné po 11. září a poté po islamistických útocích v Evropě, již není zvykem zpochybňovat. Naopak, s rozšířenými policejními kontrolami, se zákazem shromažďování (dnes je ospravedlněná absence protilátek, do kdy však bude platit?), s rozšiřováním bezpečnostních kamer ve městě a s militarizací zdravotní služeb a obecněji s militarizací takzvaných veřejných služeb se bude arzenál bezpečnostních opatření zvětšovat.*“⁴ Je zřejmé, že jako prvky disciplinace jsou používány i očkovací pasy. Hrozba propuštění nebo odepření mzdy je pro neočkované dozajista reálná a umožňuje šéfům a státu jako šéfovi posilovat jejich velení nad pracovní silou. Na druhé straně nesmíme zapomínat na to, že ať pracujete u montážní linky, nebo v open space, je-li vedle vás kolega, kolegyně, kteří nechtějí být očkovaní, zvyšuje to riziko, a to i pro očkované, kteří se následně mohou stát přenašeči viru. Stejně tak je pro ty, kdo stojí na straně třídy, důležité zohlednit přání většiny námezdně pracujících chránit se jediným nástrojem, který se ukázal být proti pandemii účinný.

² Postupem času se struktura hospitalizovaných měnila. Stále však platí, že očkování podpořené boosterem přesvědčivě snižuje riziko hospitalizace i těžkého průběhu nemoci. (poznámka pro české vydání, prosinec 2021)

³ Viz Pandemie, národní státy a kapitál (březen 2020); <https://protikapitalu.org/2020/04/13/koronavirus-narodni-staty-a-kapital-bulletin-mc-kpk-cislo-19/#more-3497>

⁴ Tamtéž

5) Pokud jde o údajnou „zdravotní diktaturu“, která má vyplývat z očkovacích pasů, je to argument, který slouží k prodlužování pandemie, která nejvíc ze všech dopadá na chudé.⁵ Zastánci myšlenky, že kvůli povinnosti ukazovat v uzavřených prostorách, v dopravě nebo na pracovištích očkovací certifikát existuje „zdravotní diktatura“, zapomínají na to, že očkovací osvědčení jsou mnohem méně „dotěrná“ než průkazy totožnosti, kartičky pojištěnce a další dokumenty, které o nás vypovídají víc než QR kód spojený se jménem. A to ani nemluvíme o prohlubující se sociální kontrole skrze svět sociálních médií a internetu, skrze rozšíření kamer ve městech, skrze mobilní telefony, vystopovatelné jízdenky, kreditky atd. Proletářský politický postoj ohledně detailů kontroly zdravotních certifikátů je třeba oddělit od politických pozic ve věci kontrol totožnosti, skutečného a hlavního nástroje společenského ovládnutí státem, který ovšem nevzbuzuje ze strany oponentů očkovacích pasů nejmenší protesty. Podobně je povinností komunistů podporovat boj za přístup k očkování v co nejnižším měřítku (a předně pro migranty a osoby bez dokladů), napříč planetou (přístup k vakcíně mají jen dvě procenta obyvatel nejchudších zemí)⁶ a rychle; zabezpečit uvalením nejpřísnějších zdravotních kritérií pracoviště i veřejnou dopravu, místa setkávání se atd.⁷

⁵ Podle zprávy Světového potravinového programu Spojených národů mohlo být v roce 2020 kvůli ekonomickým dopadům pandemie postíženo hladem o 118 milionů lidí víc než v roce 2019, celkově tak hladem trpělo podle odhadů 768 až 811 lidí. https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000130141/download/?_ga=2.110152965.164159811.1628341041-1018212117.1628341041

⁶ „Očkování se odvíjí podle národních hranic. Zatímco očkováno bylo přes 50 procent obyvatel mnoha vyspělých zemí, míra očkování ve zbytku světa zůstává a podstatně pokrytí se očekává až za několik měsíců.“ Studie konstatuje, že „distribuce vakcín obzvláště jednotlivcům v každé zemi poté, co byla naočkovaná podstatná část populace v zemích s přebytkem“ by mohla „mezi červnem a prosincem roku 2021 díky sdílení přebytečných vakcín mezi zeměmi zachránit od 400 do 800 tisíc životů“.

Mehdi Benatiya Andaloussi a Antonio Spilimbergo: How many lives could be saved through the early sharing of vaccines globally?, červenec 2021;

https://cepr.org/active/publications/discussion_papers/dp.php?dpno=16372

⁷ V této souvislosti doporučujeme krátký text profesorky filozofie univerzity v Římě Donately Di Cesare, který je reakcí na konspirační myšlenky jejího kolegy Massima Cacciariho (blízkého Demokratické straně, konečně inkarnací stalinistické Italské komunistické strany) a Giorgia Agambena (ideologa, který bývá referenčním bodem některých částí radikální levice). V italsčině: https://espresso.repubblica.it/opinioni/2021/07/27/news/di-cesare_risponde_a_cacciari_e_agamben_sul_green_pass-311928702/ V angličtině:

6) Spojovat odmítání očkovacích pasů s obranou „svobody“ je v posledku vážná konceptuální chyba, která tlačí ty, kdo to obhajují, do náruče extrémní pravice. A nezapomínejme, že v praxi to znamená právo na přenášení nákazy na druhé. Rozmíšky mezi očkovanými a neočkovanými se staly další dělicí čarou uvnitř třídy, z níž mají prospěch vládnoucí třídy. Je to však linie, která má velmi reálný základ. Jak Marx vysvětluje ve svém textu K židovské otázce z roku 1843: „*Stát je*“ v kapitalismu „*prostředníkem mezi člověkem a svobodou člověka*“.⁸ A lidská bytost existuje pro kapitál a jeho obhájce pouze jako izolovaný občan, jehož „práva“ jsou zprostředkována státem. Stát definuje svobodu jako zásadně individuální a její obrysy jako hranice kopírující svobody ostatních izolovaných občanů. „*Svoboda je tedy právo dělat všechno, co neškodí druhému. Hranici, ve které se každý může pohybovat, aniž škodí druhému, určuje zákon tak, jako mezník určuje hranici dvou pozemků. Jde o svobodu člověka jakožto izolované monady, která se uzavřela do sebe.*“⁹ To je skutečný základ vzájemné nedůvěry a potenciálního nepřátelství lidských bytostí. „*Avšak právo člověka na svobodu se nezakládá na spojení člověka s člověkem, nýbrž naopak na odloučení člověka od člověka. Je to právo na toto odloučení, právo ohraničeného, na sebe omezeného individua.*“¹⁰ Vize moderního komunismu je naprosto odlišná. „*Nejsme komunisté, kteří chtějí zrušit individuální svobodu a změnit svět v obrovská kasárna nebo dílnu. Popravdě, takoví komunisté, kteří jsou s tím zajedno a kteří popírají a chtějí potlačit individuální svobodu, která podle jejich názoru překáží cestě k harmonii, existují. My však nechceme vykoupit rovnost za cenu volnosti. Jsme přesvědčeni, a v dalších vydáních se to pokusíme doložit, že v jakékoli společnosti může být největší individuální svobodou pouze ta, která je založená na komunitě.*“¹¹ (Karl

<https://medium.com/contrahistorical/dear-agamben-dear-cacciari-fadc2e512f09>

⁸ Karel Marx: K židovské otázce (1843);

<https://www.marxists.org/cestina/marx-engels/1843/101843.htm>

⁹ Tamtéž

¹⁰ Tamtéž

¹¹ Význam konceptu komunity v tomto citátu není možné zaměňovat za koncept, který hájí zástupci dominantních tříd, podle nichž je komunita synonymem společnosti kapitálu, v níž pro dobro zhodnocení kapitálu spolu-existují vykořisťovaní i vykořisťovatelé. V roce 1847, kdy Schapperův text vyšel, byla perspektiva permanentní revoluce vedené proletariátem s cílem ustavení „rudé republiky“, která by překročila hranice demokratické revoluce, velmi reálná. Komunisté oné doby pro ni pracovali. Jejich odkaz na komunitu se zcela jasně držel tohoto rámce.

Schapper,¹² *Kommunistische Zeitschrift* číslo 1, září 1847)¹³

7) Třídní nepřítel nikdy nepřestane mluvit o nezbytnosti spoléhat se na komunitu, aby přiměl jisté sektory společnosti k tomu, aby se naočkovaly. Jenže ona komunita, o níž dominantní třídy mluví, je jejich komunitou, není to komunita společenského jednotlivce, který je osvobozený od podřízení se zbožím, penězům a státu. Komunita požadovaná komunisty je na druhé straně společenstvím svobodné individuality, která bude „*založená na univerzálním rozvoji individuí a na podřízení jejich společné, společenské produktivité jako jejich společenské potenci*“ (Karel Marx, *Grundrisse* I)¹⁴. Společenství osvobozené od vší závislosti jednotlivce izolovaného od jiných jednotlivců tak obsahuje začátek nové individuality, která se rázně obrací zády k izolovanému občanovi a jeho exkluzivním diskriminačním „svobodám“. „*(...) vyšší rozvoj individuality se vykupuje jedině takovým historickým procesem, v němž jsou individua obětována.*“ (Karel Marx: Teorie o nadhodnotě II)¹⁵ A ještě jednou: „*Politická emancipace je redukce člověka s jedné strany na člena občanské společnosti, na egoistické nezávislé individuum, s druhé strany na občana státu, na morální osobu.*

Teprve až skutečný individuální člověk znovu do sebe pojme abstraktního občana státu a stane se jakožto individuální člověk ve svém empirickém životě, ve své individuální práci, ve svých individuálních poměrech druhovou bytostí, teprve až člověk pozná a zorganizuje své vlastní síly jako společenské síly a nebude už tedy společenskou sílu od sebe oddělovat jako politickou sílu, teprve potom bude provedena lidská emancipace.“¹⁶

8) Pouštět se do sporu, který je naprosto vnitřní kapitalistické společnosti, do sporu mezi svobodou očkovaných a svobodou neočkovaných, tedy znamená naprosté opuštění třídní roviny, na které komunisté působí. Pokud by pracující třída byla

¹² Karl Schapper (Weinbach, 1812 – Londýn, 1870) byl členem Komunistické ligy. Účastnil se v ní rozkolu, byl na straně Willichovy frakce, která byla v opozici proti Marxovi a Engelsovi, znovu se však s nimi spojil v roce 1856. Tehdy byl členem generální rady Mezinárodního sdružení pracujících, První internacionály.

¹³ Karl Marx (Œuvres Tome IV, Politique 1 Pléiade p 993), náš překlad z francouzštiny

¹⁴ Karl Marx: Ekonomické rukopisy z let 1857 – 1859 (Rukopisy Grundrisse, svazek I), Kapitola o penězích;

<http://www.sds.cz/view.php?cislocianku=2005020609#6>

¹⁵ Karel Marx: Teorie o nadhodnotě („čtvrtý díl Kapitálu“, 1862 – 1863), část druhá

¹⁶ Karel Marx: K židovské otázce (1843)

schopna vyjádřit svou politickou autonomií, vzala by na sebe úkol ochrany svých členů před pandemií skrze odmítnutí státní kontroly a skrze přijetí a zavedení všech nezbytných opatření. Právě tak, jak to uměla za jiných okolností a v jiných dobách, aby bránila přijatelný kolektivní život ve svých čtvrtích vyháněním dealerů prodávajících smrt, obchodníků s bydlením ve slumech i nejrůznějších reprezentantů disciplinace ve službách státu. Jenže tak to dnes není, onu sílu dnes třída nemá. Proto je třeba neúnavně kritizovat „logiku“ „antivaxerů“ a „rebelů“ proti očkovacím pasům, když se tato rebelie transformuje v „přirozené právo“ „svrchovaného jednotlivce“, izolovaného individua, které se nemusí starat o zdraví ostatních. Je to „svrchovaný jednatel“, který je jinak vždy víc než připravený podřídit se prvnímu silnému vůdci, který se naskytne, vrhnout se na požadavky plebiscitární demokracie, která je prvním krokem na cestě ke všem modelům autoritářských a fašistických režimů. Strach je rovněž nejlepším přítelem reakčních, konspirátorských teorií a autoritářské regrese všeho druhu. A strach, strach z účinků očkování, který se zmocňuje též některých pracujících, je přímým následkem dlouhotrvajícího ústupu třídního boje a ztráty důvěry v kolektivní autonomní iniciativu a

z následné neschopnosti zavádět zdravotní politiku pracující třídy odlišnou od té státní. Současné úspěchy demonstrací proti očkování a proti očkovacím pasům jsou založeny na slepé panice, na postoji, který je přesným opakem postoje, který pohání revoluční proletariát: tím je odůvodněná naděje v jinou, lepší budoucnost. Ony demonstrace ve jménu „svobody“ vůbec neberou zřetel na „sociální otázku“ a své nejzatvrzelejší bataliony nacházejí uvnitř tradiční maloburžoazie (vlastníci restaurací a kaváren, malí zaměstnavatelé, živnostníci), účastní se jich však bohužel i některé sektory pracující třídy, včetně zdravotníků. Na pracující, které zaměstnává, se přitom maloburžoazie vystrašená kapitalistickým rozvojem nerozpakuje uvalovat nejhorší útlak. S těmito akcemi je třeba zacházet (obdobně jako s demonstracemi Žlutých vest a podobnými) podle toho, čím jsou: předvojem protofašismu, pokusy ustavit blok sociální reakce připravené konfrontovat proletariát všude, kde se vydá na cestu sociální revoluce.

Brusel, Paříž, Praha, 15. srpna 2021